

Gdańsk w wojnie 13letniej / wojna 13letnia

- najbardziej konsekwentny i ofiarny ze wszystkich miast pruskich w walce z Krzyżakami przez cały czas trwania wojny 13-letniej,
- dominujące spośród pruskich miast w kontaktach dyplomatycznych o czym świadczy m.in.: obecność oddzielnej gdańskiej delegacji w poselstwie Związku Pruskiego 10 lutego 1454r. do króla polskiego Kazimierza Jagiellończyka, obecność na pertraktacjach w Toruniu w październiku 1466r.
- duży potencjał finansowy – ogólne wydatki na działania wojenne = 469.896 złotych węgierskich, w tym m.in.: wydatki na żołnierzy zaciężnych, współfinansowanie wykupu zamków krzyżackich w Tczewie, Malborku i Iławie, ogółem Gdańsk poniósł około 15% kosztów całej wojny,
- bezpośrednie uczestnictwo w walkach żołnierzy: uzbrojonych mieszczan (ok. 2500 w skali roku), żołnierzy zaciężnych opłacanych przez miasto (ok. 3000 w skali roku), marynarzy, kaprów, żołnierzy wystawianych przez cechy rzemieślnicze, milicji miejskiej
- produkcja sprzętu wojennego przez gdańskich ludwisarzy, dostarczanie sprzętu z własnego arsenału: rusznice, hakownice, armaty, a także bardzo cennych w walce maszyn oblężniczych,
- aprowizacja – wysyłanie taborów z zaopatrzeniem dla żołnierzy,
- dominacja na morzu: flota gdańskich statków oraz powołana flota kaperska przez zdecydowanie większą część wojny panowała nad krzyżakami na morzu utrudniając przesyłanie posiłków oraz zaopatrzenia ich wojskom a także pozwalając na utrzymywanie handlu gdańskim kupcom i armatorom przynoszącego potrzebne do działań wojennych finanse oraz w krytycznym etapie wojny umożliwiając niezbędne zaopatrzenie w żywność dla miasta i żołnierzy,
- pomoc Gdańska w walkach o utrzymanie szlaku Wiślanego: wysyłanie wsparcia do opanowanych miast nadwiślańskich, wsparcie w oblężeniach miast zajętych przez Krzyżaków.

Po wielkiej wojnie [(1409-1411 r.), 1410 Bitwa pod Grunwaldem, 1411-hołd złożony Jagielle, zamordowanie Leczkowa, Arnolda Hechta, Grossa – Leczkow i Hecht pochowani w Bazylice Mariackiej przy kaplicy św. Jadwigi], szlachta i miasta pruskie coraz częściej były wrogo nastawione do Krzyżaków. W 1440 roku powstał Związek Pruski- jako sprzeciw wobec monopolu gospodarczego i politycznego Zakonu. Związek skupiał miasta pruskie, m.in. Gdańsk, Toruń, Chełmno i część rycerstwa (gł. Ziemi chełmińskiej). Zakon nie mógł poradzić sobie z rosnącą siłą, więc zwrócił się z prośbą o pomoc do papieża i cesarza. Papież obłożył związek ekskomuniką, a cesarz nakazał jego rozwiązanie. Groźby nie odniosły skutku. Doszło do powstania.

- 4.02. 1454 r. został zaatakowany zamek w Toruniu, w Gdańsku Wielki Młyn.
- 11.02. krzyżacy przekazali zamek w Gdańsku. [w tym samym miesiącu zniszczono kilka mniejszych zamków krzyżackich – w Grabinach, Sobowidzu i Kiszewie]

Związek (poselstwo z Janem Bażyńskim na czele) poprosił Kazimierza Jagiellończyka o włączenie Prus do Korony.

- 22.02.1454 r. Kazimierz Jagiellończyk wypowiedział wojnę Zakonowi.
- 6.03.1454 r. król podpisał akt inkorporacji Prus.

Miasta Pruskie doprowadziły do opanowania prawie całych Prus. W rękach Krzyżaków były tylko: Malbork, Chojnice i Sztum.

{ czerwiec 1454 r. Gdańszczanie składają hołd Jagiellończykowi. Król wydaje miastu przywilej: gdańszczanie uzyskali młyny i czynsze -> patrz przywileje kazimierzowskie}

I etap wojny (1454 – jesień 1455)

Król zwołał pospolite ruszenie, jednak musiał obiecać przywileje szlachcie, która groziła, że nie przystąpi do wojny (patrz->przywileje cerekwicko-nieszawskie). Po satysfakcjonujących dla szlachty decyzjach królewskich, ruszyła ona na twierdzę Chojnice (należącą do Krzyżaków).

- **Bitwa pod Chojnicami-18 września 1454 r.-** stanowiła klęskę wojsk polskich (mimo ich liczebnej przewagi) i pokazywała wyższość zacieźnych wojsk zakonnych nad rycerstwem polskim. Potrzebne były reformy armii, na które król nie miał pieniędzy.

II etap wojny (1455-1458)

Miasta Pruskie (m.in. Gdańsk i Toruń) wsparły finansowo króla. Dzięki temu król zdołał opłacić armię zacieźną. Jednak pierwszą znaczącą bitwą była

- **Bitwa na morzu w pobliżu Bornholmu – 1457.** Gdańscy kaprowie rozbili flotyllę duńską (wspierającą Krzyżaków).

Krzyżakom brakowało pieniędzy i zalegali z wypłatą żołdu dla (walczących po stronie Zakonu) wojsk zacieźnych, m.in. czeskich, Polska opłaciła ich i w ten sposób uzyskała 3 zamki i miasta nad Dolną Wisłą - Malbork, Tczew i Iławę. 8 czerwca 1457 r. K. Jagiellończyk uroczyście wjechał na zamek malborski, jednak 28 września już utracono Malbork, ale zamek pozostał w rękach polskich-dzięki obronie Urlyka Czerwonki.

2.10.1458 r. zawarto 9-miesięczny rozejm.

III etap wojny (lipiec 1459-wrzesień 1463)

W 1460 roku Polacy ponownie odzyskali Malbork (zamek cały czas był w ich posiadaniu). [Do tego zwycięstwa przyczynili się głównie gdańszczanie, ale w pobliżu Pruszcza krzyżacy zorganizowali zasadzkę. W tym samym roku wojska krzyżackie zajęły Lębork, Bytów i Puck.]

W 1462 Krzyżacy zdobyli zamki: Wielawa, Bartoszyce, Frydłąd, Kętrzyn, Golub i Brodnicę. Polacy w połowie 1462 roku posiadali już tylko Żuławy z Gdańskiem, Elbląg, Frombork, połowę Ziemi chełmińskiej, południowe Pomorze i Nidzicę.

Ponowne porażki spowodowały, iż król zerwał z koncepcją pospolitego ruszenia i mianował burgrabiego krakowskiego – Piotra Dunina. Przeprowadził on od strony morza desant na Sambie, odblokował oblężony Frombork i przez Gdańsk ruszył w kierunku Pucka, gdzie

- 17.09.1462 r. doszło do Bitwy pod Świecinem. Pomimo przeważającej siły krzyżackiej, bitwa zakończyła się zwycięstwem Polski.

IV etap wojny ofensywa polska (1463-1466)

W lipcu 1463 r. Piotr Dunin rozpoczął oblężenie Gniewu, któremu na pomoc pospieszył Wielki mistrz Zakonu Ludwik Von Erlichshausen. Doszło do bitwy na Zalewie Wiślanym (15 września 1463). Floty Gdańska i Elbląga rozbiły flotę krzyżacką. Polacy mieli już przewagę na lądzie oraz żegludze wiślanej i bałtyckiej. 1 stycznia 1464 poddał się Gniew. Połączenie Krzyżaków z Zachodem zostało przerwane.

13 grudnia 1463 Bernard Szymborski (dowódca krzyżacki, wzięty do niewoli polskiej - bitwa pod Chojnicami, potem - na żądanie Czerwonki – zwolniony w 1457 r.) wszedł w porozumienie z królem. Zwierzchnictwo Polski uznał także biskup warmiński Paweł Legendorf.

Piotr Dunin zdobył w tym czasie Puck, Nowe i Starogard. 21 września 1466 roku zdobył Chojnice, pod którymi wojna się rozpoczęła.

Zakończenie wojny i II pokój toruński.

19 października 1466 r. doszło do zawarcia pokoju w Toruniu.

Postanowienia:

- Przyłączone do Polski: Pomorze Gdańskie, prawobrzeżne Powiśle z Malborkiem i Elblągiem, ziemia chełmińska) i Warmia, czyli 3 najważniejsze miasta: Gdańsk, Toruń i Elbląg pod skrzydłami Polski. Obszar ten wkrótce nazwano Prusami Królewskimi.
- Pozostałe ziemie (jako lenno otrzymane z rąk Polski) zatrzymał Zakon (ze stolicą w Królewcu).
- Każdy nowo wybrany wielki mistrz musiał składać hołd lenny królowi i był zobowiązany do udzielenia pomocy królowi w przypadku wojny.

Znaczenie:

Polska po 158 latach odzyskała Pomorze Gdańskie i dostęp do morza oraz rozciągnęła swe zwierzchnictwo nad Zakonem. Dla Polski zaczynał się „złoty wiek”. Przez Prusy Królewskie (z portowymi miastami) szedł przez ponad 3 stulecia handel zbożowy i drzewny Rzeczypospolitej.